

4. Закон України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття» від 02.03.2000 р. № 1533-III
5. Колот А.М. Соціально-трудова відносина: теорія і практика регулювання: Монографія.– К.: КНЕУ, 2003.– 230 с.
6. Левчук Г.В. –Стаття : «Сучасні проблеми тенденції та аналіз безробіття в Україні»
7. Єсінова Н.І. Економіка праці та соціально-трудова відносин: Навч. посібник. – К.: Кондор, 2004. – 432с.

Табачкова Н.А., Олійник Н.І.

СУЧАСНА ДЕМОГРАФІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ

Природною основою демографічного стану в Україні є народонаселення. Роль його як основи суспільного виробництва полягає в тому, що воно виступає споживачем матеріальних благ і тим самим зумовлює розвиток насамперед галузей, які орієнтуються на споживача. Однак найважливішою характерною рисою народонаселення є те, що воно є природною основою формування трудових ресурсів, найголовнішого елемента продуктивних сил, які відіграють вирішальну роль як фактор розміщення трудомістких галузей господарства. Чисельність населення, його динаміка і віково-статеву структуру є найважливішими показниками демографічної характеристики народонаселення. Найважливішим фактором динаміки загальної чисельності населення України є його природний рух. Зниження природного приросту спричиняє деформацію вікової структури населення, зумовлює зниження природного приросту трудових ресурсів. "Старіння" населення призводить до збільшення економічного навантаження на працездатних, труднощів у формуванні трудових ресурсів, забезпеченні народного господарства робочою силою. На жаль, для нашої країни поняття «приріст» в прямому його розумінні є застарілим і недосяжним. Чисельність населення України зменшується з кожним роком і всі заходи держави щодо її втримання або підвищення результатів не дали.

«Ще 100 років тому демографічні процеси привертали увагу лише спеціалістів, однак зараз статистичні дані, які стосуються демографічної ситуації на планеті — у центрі уваги і міжнародних організацій, і урядів країн, і широких кіл громадськості. XX століття стало століттям стрімкого зниження смертності і збільшення тривалості життя в усьому світі, що стало причиною швидкого зростання чисельності населення, а у другій половині XX століття це зростання, за словами експертів, набуло «лавиноподібного характеру». Максимальні темпи зростання чисельності населення спостерігались у 60-тих роках, однак в останні три десятиліття минулого століття вони уповільнились, хоча й залишались високими.» [3]

Щодо нашої країни, починаючи з 1994р. і до сьогодні чисельність її населення постійно скорочується. За останні роки в Україні покращились деякі демографічні показники: підвищилася народжуваність та, хоч і повільно, почала

знижуватися смертність. У 2010 році продовжився процес скорочення чисельності населення України, хоча темпи цього скорочення поступово уповільнюються. На 01.01.2011 року чисельність населення країни дорівнювала 45598,2 тис. осіб, тобто за 2010 рік населення зменшилось на 184,4 тис. осіб (за 2009 рік — на 194,2 тис.). На 200,5 тис. населення зменшилось за рахунок депопуляції (перевищення кількості померлих над кількістю народжених), однак за рахунок позитивного сальдо міграції зросло на 16,1 тис. осіб. В Україні у 2010 році народилось 497,7 тис. дітей: це на 112,6 тис. більше, ніж у 2000 році, однак на 159,5 тис. менше, ніж у 1990 році. Сумарний коефіцієнт народжуваності у 2010 році дорівнював 1,44, у тому числі у містах — 1,29, у сільській місцевості — 1,77. Що ж до смертності, то загальний коефіцієнт смертності у 2010 році дорівнював 15,2% проти 15,3% 2009 року, тобто продовжується зниження рівня смертності, хоча і дуже повільно.

Загалом демографічна ситуація в Україні залишається критичною. Рідко коли побачиш сім'ю з трьома дітьми. Демографи стурбовані тим, що кількість працездатного населення почне зменшуватися, враховуючи щорічне зниження народжуваності протягом тривалого періоду.

«Основними проблемами погіршення демографічної ситуації в Україні є зниження показника народжуваності і збільшення показника смертності, скорочення тривалості життя і загальне старіння населення. Названі тенденції вплинули на кількісно-якісний склад трудового потенціалу, продуктивність суспільної праці. Економічні та соціальні проблеми спричинили безробіття, поширення нелегальної трудової діяльності, зниження національного інтелектуального та освітнього потенціалу, значне розшарування населення за рівнем доходів.

Стан здоров'я населення України характеризується значною поширеністю хронічних хвороб та соціально небезпечних захворювань. Високими залишаються рівні інвалідності та смертності при короткій середній тривалості життя.» [4]

Захворюваність населення можна вважати найчутливішим показником, що характеризує вплив середовища на людину. При цьому первинна захворюваність визначається на основі лише вперше зареєстрованих випадків хвороби протягом року, а під час загальної (хворобливості, розповсюдженості) враховуються всі хворі, виявлені на момент обліку. Статистичні показники захворюваності не завжди є достовірними та співставним. Показники смертності, навпаки, вважаються більш точними, вони ґрунтуються на випадках смерті кожної окремої особи, що обов'язково реєструються, причому за єдиною міжнародною класифікацією. На стан здоров'я також впливає забруднене навколишнє середовище, куріння не тільки дорослих, але й дітей, вживання алкоголю та наркотиків.

«Не сприяє розв'язанню проблем у сфері охорони здоров'я й відсутність належного моніторингу за станом генофонду, рівнем популяційного імунітету населення, циркуляцією збудників інфекційних хвороб. Сучасна система охорони здоров'я в Україні спрямована більше на лікування, ніж на профілактику захворювань і пропаганду здорового способу життя. Як наслі-

док, за останні п'ять років кількість захворювань і смертність у більшості класів хвороб зростають.» [4]

Скоро картина мінятиметься, оскільки на пенсію вийде покоління тих, що народилися в післявоєнний підйом, чисельність працездатного населення скорочуватиметься, і навантаження на пенсійну систему знову зростатиме. Не можна також забувати і про велику кількість українців, що працюють за кордоном, багато хто не просто заробляє гроші, а шукають можливості залишитися там жити назавжди і перевезти туди свою сім'ю.

«Збільшення соціальних витрат 2012-2020 рр. може дуже боляче ударити по всіх секторах економіки нашої країни, і можна не сподіватися на швидкий вихід з кризи і повернення до минулих позицій приросту. Навіть якщо держава почне проводити політику стимулювання народжуваності, реальні позитивні показники можна чекати лише після 2020 року. Зараз у нас є вихід лише в не зовсім популярній пенсійній реформі. Достатні економічні преференції для інвесторів могли б сприяти залученню робочої сили. На жаль, на цьому терені ми конкуруватимемо з Росією.

Емігранти з Африки або бідних країн Азії, могли б підтримати економічне зростання, але з іншого боку наше суспільство до цього не зовсім готове, на цьому ґрунті можливі міжетнічні конфлікти.» [2]

Отже, якщо порівнювати теперішній демографічний стан з минулим, то можна побачити незначні зміни, що проявляються у зростанні народжуваності та зменшенні смертності. Спостерігаються певні позитивні тенденції, які дають надію на її поступове покращення. Починаючи з 2002 року, в Україні спостерігається тенденція до зростання рівня народжуваності. Сумарний коефіцієнт народжуваності у 2010 році дорівнював 1,44, а це середньоєвропейський рівень. Цей показник нижчий у більшості країн Південної Європи, а також у Німеччині, Польщі. Останні роки спостерігається позитивна тенденція до зниження рівня смертності населення, особливо «вдалим» був 2009 рік: середня тривалість життя чоловіків в Україні зросла на два роки за рахунок зменшення смертності від серцево-судинних захворювань і зовнішніх дій.

«За підсумками II кв. 2011 р. народжуваність перевищила смертність одразу в 4 регіонах України. Зокрема, у Волинській обл. — на 1%, у Закарпатській обл. — на 3%, у Києві — на 3,5%, у Рівненській обл. — на 4%. При цьому показник смертності в Україні все ще перевищує такий народжуваності. У 2010 р. перший із них становив 34%, а в I півріччя 2011 р. — 32%.» [1] Отже, можна зробити висновок, що хоч Україна і продовжує втрачати населення, та темпи зниження його чисельності щорічно зменшуються, тобто демографічна ситуація поступово покращується. Це стало можливим завдяки правильній політиці держави та прийняття закону про виплату грошових коштів при народженні дитини. Таким чином, для поліпшення демографічної ситуації необхідно спрямувати соціально-економічну політику на розв'язання найгостріших проблем сім'ї: стимулювання народжуваності, підвищення медичного обслуговування, посилення охорони та оплати праці, поліпшення побутових умов і впровадження здорового способу життя, створення широкої мережі державних та недержавних

служб соціальної допомоги. Уряд повинен забезпечити належне фінансування програм розвитку пріоритетних видів економічної діяльності, сприяти створенню умов для подальшого розвитку малого і середнього підприємництва та удосконалення законодавства з метою зменшення надмірного державного втручання у сферу підприємництва, опрацювати питання щодо впровадження "сімейних" принципів оподаткування доходів фізичних осіб, надання сім'ям з двома і більше дітьми податкових пільг, розмір яких повинен збільшуватись з появою кожної наступної дитини.

Література

1. За матеріалами www.ukrstat.gov.ua; www.minjust.gov.ua
2. Мицик М.: «Демографічна ситуація в Україні: сумні перспективи».-2011р.
3. Миколюк О., «День». « Чи є в Україні люди головною цінністю? Про позитивні тенденції в демографії України, які вже зафіксували статистики і про те, як держава готується до перепису населення».- 2011р.
4. Ради національної безпеки і оборони України: «Про стан соціально-демографічної ситуації, охорони здоров'я і ринку праці в Україні».- 2011р.

Табачкова Н.А., Рак Ю.І.

БОРОТЬБА З БІДНІСТЮ В УКРАЇНІ – ЗАПОРУКА ДОБРОБУТУ СУСПІЛЬСТВА

Останнім часом питання входження України до об'єднаної Європи є одним з найактуальніших. Про це безперервно говорять політики та економісти. Але для співпраці з ЄС існує ряд чинників, зокрема соціальних, що без сумніву впливають на інтеграційні процеси. Перш за все, це стосується проблем бідності в Україні, адже, (як часто жартують) щоб наздогнати Європу за рівнем добробуту, потрібно спочатку наздогнати її за рівнем бідності. Бідність суспільства – основне гальмо на шляху його розвитку і прогресу, і які б плани соціально – економічного розвитку не будувала влада, як би не прагнула зайняти гідне місце в світовій ієрархії, без вирішення цієї гострої проблеми плани так і залишаються тільки планами [1, с.4].

Питаннями бідності в Україні займаються Лібанова Елла Марленівна - доктор економічних наук, науковець у галузі соціоекономіки, демографії та економіки праці, академік Національної академії наук України, Паніотто Володимир Ілліч - доктор філософських наук, професор Національного університету "Києво-Могилянська академія", генеральний директор Київського міжнародного інституту соціології, Панькова Оксана Володимирівна – кандидат соціологічних наук, старший науковий співробітник Інституту економіки промисловості НАН України, Макеєв Сергій Олексійович – доктор соціологічних наук, професор, завідувач відділу соціальних структур Інституту соціології НАН України та ін. [2].